

FORSKNINGSPOLICY FÖR STIFTELSEN NORDISKA MUSEET	2
Utgångspunkter och övergripande mål	2
Nordiska museets forskningsprofil	2
Försörjning och produktion	3
Det levande kulturarvet	3
Vardagslivets estetiserade former	3
Historiebruk och kulturarvsproduktion	3
Människa i dag	3
Metodutveckling	4
Fysiskt bevarande och förmedling	4
Forskningsbegreppet, den museispecifika forskningen och behovet av forskarkompetens	4
Nordiska museet och forskarsamhället	5
Nordiska museets forskningsorganisation	6

FORSKNINGSPOLICY FÖR STIFTELSEN NORDISKA MUSEET

Detta policydokument presenterar i kortfattad form museets forskningsprofil och några angelägna forskningssteman, diskuterar innebörden av forskning vid museer och Nordiska museets roll i forskarsamhället samt redovisar museets forskningsorganisation. Internt ska policyn fungera som stöd för museets forskning och forskningsrelaterade verksamhet, externt som information om museet som kunskapsinstitution och resurs för forskarsamhället. Dokumentet har utarbetats inom museets forskningsråd.

Utgångspunkter och övergripande mål

Studiet av människors liv och villkor, av deras materiella och immateriella världar, är en hörnsten i de kulturhistoriska museernas verksamhet. Museernas roll som bildningsinstitutioner förutsätter kontinuerlig kunskapsuppbyggnad kopplad till det museispecifika arbetet med samlingarna och den fortlöpande insamlingen.

Nordiska museet är landets största och nationella kulturhistoriska museum. Museet är också en forskningsinstitution och en länk mellan forskarsamhället, museivärlden och övriga kulturarvsinstitutioner. Museets forskning är dock beroende av extern finansiering och de villkor som gäller för forskningsanslag generellt. Den dubbla rollen av nationellt museum och forskningsinstitution innebär att museets forskning ska gagna hela det kulturhistoriska fältet.

Nordiska museet har enligt sina stadgar till uppgift att bevara och levandegöra minnet av liv och arbete i Sverige från 1500-talet fram till vår egen tid. Museets arbete ska bedrivas mot bakgrund av den europeiska, särskilt den nordiska, kulturutvecklingen. Stadgarna föreskriver vidare att museet ska vårda, vetenskapligt bearbeta och genom nyförvärv berika sina samlingar, hålla ett urval av samlingarna tillgängliga, driva och stödja utställningsverksamhet och annan kulturförmedlande verksamhet, samt initiera, driva och stödja forskning inom museets verksamhetsområde.

Stadgarna sätter tillsammans med de nationella kulturpolitiska målen ramarna för museets verksamhet, inklusive forskningen, och anger den övergripande inriktningen. Statens direktiv föreskriver att Nordiska museet ska utveckla och förmedla kunskap om och upplevelser av kulturarvet och härigenom ge perspektiv på samhällsutvecklingen.

Relaterat till Nordiska museets forskning innebär detta att forskningens mål är att skapa ny kunskap om kulturarv i samhället och öka vetandet inom museets ämnesområden, till gagn för museibrukarna/allmänheten, forskarsamhället och för en fortlöpande utveckling av museipersonalens kompetens. Forskningen ska ge nya perspektiv på de befintliga samlingarna och ställa frågor om hur kulturarv produceras, brukas och förmedlas i vårt samhälle. För museets forskning är det också angeläget att nytt material genereras till samlingarna. Forskningen ska vidare ge empirisk, teoretisk och metodisk kunskap om olika dimensioner av museiverksamheten – dokumentation, insamling, bearbetning, bevarande och förmedling.

Nordiska museets forskningsprofil

Det kulturhistoriska området "liv och arbete i Sverige" med ett flerhundraårigt tidsdjup rymmer i sig vida forskningsfält, där studier av livsformer, kulturella sammanhang och materiella världar är centrala. Museets forskning har sin huvudsakliga förankring i en internationell kulturhistorisk nyorientering som väver samman det förflutna med samtiden, kulturanalysen med breda historiska och sociala sammanhang och företeelserna med tingen. Inriktningen på människors liv och villkor är den kulturhistoriska grundstommen. En hel rad nya frågor har uppstått då industrisamhället omvandlats till historia, varför det är särskilt

angeläget att forskningen intresserar sig för 1900-talets samhälle liksom för frågor av vikt för medborgarna i dagens samhälle och bearbetar dessa med historiskt fördjupande perspektiv.

Karaktären av museets ansvarsområde gör att olika forskningsteman griper in i varandra, liksom olika aspekter av det mänskliga livet och samhället flätas samman. Perspektiv som genus, klass, generation och etnisk bakgrund kan genomlysas i forskningen oavsett tema. På samma sätt kan övergripande aspekter som människors villkor, föreställningsvärldar och ritualer vara gemensamma nämnare i skilda studier.

De prioriterade forskningsteman som presenteras i det följande ska alltså betraktas som olika orienteringar utifrån den gemensamma kulturhistoriska grunden:

Försörjning och produktion

Till stora delar består Nordiska museets samlingar av material som belyser närings- och arbetsliv i olika former, i skilda tidsmässiga, geografiska och sociala kontexter. Här finns källor och publicerade studier av areella näringar, av hantverk, industri och tjänsteyrken från tidigare sekler fram till idag. Forskning kring försörjningsfrågor i vid bemärkelse är alltid angelägen och genom de befintliga samlingarna finns stora möjligheter att belysa såväl förändringsprocesser och brytpunkter som kontinuiteter.

Det levande kulturarvet

Ett växande forskningsfält rör relationen mellan natur och kultur – det levande kulturarvet. Här har Nordiska museet en unik resurs i Julita gård som bas för utveckling av en tvärvetenskaplig forskningsmiljö kring frågor som rör agrar- och hortikultur och kulturlandskap. Forskningen inriktas särskilt på äldre kulturväxter och deras möjliga användningsområden idag samt på samverkan inom det etnobiologiska fältet.

Vardagslivets estetiserade former

Människors egna skapande verksamhet gestaltad i byggd miljö, sättet att inreda, klä sig, omge sig med ting, bilder och berättelser är en viktig dimension av livet. Produkterna av denna skapande verksamhet utgör betydande delar av museisamlingarna och har lett till etablering av exempelvis specialiteter som byggnadsforskning, dräktforskning och studier av folkkonst. Att vitalisera traditionella forskningsfält genom dialog med aktuella vetenskapliga frågeställningar är en bland flera uppgifter för ny forskning vid museet.

Historiebruk och kulturarvsproduktion

I det sena industrisamhället har frågor om kulturarv blivit alltmer angelägna – för forskningen, för kulturarvsinstitutionerna och inte minst för medborgarna. Uppfattningar om ”det svenska kulturarvet” utmanas av invandring, globalisering och nya livs- och umgängesformer, vilket öppnar för viktiga forskningsfrågor. Hit hör frågor om tillhörighet och utanförskap och kulturarvets normerande kraft, men också sådana som rör museisamlingarnas betydelse, hur kulturarv produceras och förmedlas.

Människa i dag

För ett kulturhistoriskt museum är det angeläget att kontinuerligt belysa och intressera sig för aktuella samhällsfrågor och hur människor hanterar sina livsvillkor. Väsentliga frågeställningar i vår tid rör bland annat migration, mångkulturalitet, syn på normalitet och identitet, släkt och familj, klass, genus och generation. Museets omfattande samlingar om människors liv och arbete är härvidlag en viktig resurs.

Metodutveckling

Forskningen vid museet ska relateras till museets samlingar och insamling. Av särskild vikt är att bygga vidare på och utveckla museets specifika vetenskapliga kompetenser, särskilt beträffande arbetet med föremål, fältundersökningar och skrivet minnesmaterial.

Studiet av föremålen – i samlingarna, i samtidsundersökningarna och i människors liv – är viktigt att utveckla i det övergripande syftet att se dem som analytiska redskap för att nå kunskap om människan. Det gäller både vilka frågor som kan ställas utifrån föremålen och vilka frågor som kan ställas till föremålen.

Fältundersökningarna i samtiden resulterar också i att nytt källmaterial tillförs samlingarna. I forskning som innefattar fältarbete bör metodutveckling beträffande dokumentation och insamling vara en angelägen uppgift. Nordiska museet har genom sin nyckelställning i Samdok, de kulturhistoriska museernas nätverk för samtidsundersökningar, ett särskilt ansvar för att utveckla museernas undersökningsverksamhet i relation till aktuella vetenskapliga perspektiv och samtidsfrågor.

Insamling och analys av skrivet minnesmaterial är en av museets specialiteter som bör utvecklas med avseende dels på minnesmaterialet som källa till faktakunskaper om olika företeelser, dels på materialet som text, det vill säga som uttryck för historiskt, socialt och kulturellt betingade skrivnormer. Analyserna bör även inriktas på studier av metoder vid insamling av sådant material.

Förutom föremål, fältmaterial och skrivet minnesmaterial bör fotografi och film lyftas fram som ytterligare väsentliga materialkategorier för vetenskaplig bearbetning, utifrån frågor om hur avbildningar styr och styrs av vår verklighetsuppfattning, liksom frågor om fotografiska bilder som dokumentärt och estetiskt språk. Fotosekretariatet bör utvecklas i samverkan med museets forskning.

Sammantaget gäller att Nordiska museets samlingar utgör en del av samhällets offentliga minne och kulturhistoria. De erbjuder och utmanar till forskning som utvecklar nya metoder och synsätt, samtidigt som forskningen ska berika den övriga museiverksamheten med nya perspektiv och frågor kring insamling, bevarande och värde.

Fysiskt bevarande och förmedling

I museets forskningsuppgifter ingår också att öka kunskapen om det fysiska bevarandet av samlingarna, det vill säga förvaring, vård och konservering. Sådan forskning syftar till att utveckla tekniker och miljöer för att förlänga materialens livslängd. Detta förutsätter tillgång till naturvetenskaplig expertis och samarbete med forskningsmiljöer inom teknik, medicin, biologi samt olika branschforskningsinstitut.

Forskningsrelevansen gäller även den utåtriktade verksamheten, framför allt utställningarna. Kopplingen mellan publik verksamhet och forskning är dubbel. Dels är utställningar och programverksamhet medier för att förmedla forskning, dels utgör de fält för forskning. Målet är här att initiera forskning för att utveckla kunskapen om utställningar och annan förmedling som medium och kommunikationsprocess.

Forskningsbegreppet, den museispecifika forskningen och behovet av forskarkompetens

Hur museer använder begreppet forskning varierar mellan inkluderande och exkluderande synsätt. Med en vid tolkning – där forskning närmast ses som synonymt med kunskapsuppbyggnad i allmänhet – synliggörs forskningens koppling till samlingarna och samlandet. En sådan syn på forskning försvagar dock museerna i relation till forskarsamhället och de anslagsbeviljade instanserna. Det finns därför skäl att urskilja forskning från övrig kunskapsuppbyggande verksamhet, vilket också är en utgångspunkt i Nordiska museets

forskningspolicy. Forskning står för sökande av ny kunskap baserad på problemformulering, teoretisk förankring och vedertagna vetenskapliga metoder. Således särskiljs inte forskning vid museer från forskning vid universitet och forskningsinstitut. Härmed avgränsas också forskningen från den allmänt kunskapsuppbyggande – och lika nödvändiga – museiverksamheten som sker inom ramen för det ordinarie arbetet. Dokumentation, insamling och kunskapsuppbyggande kring samlingarna är alltså inte detsamma som forskning, men kan ingå i forskningsprocessen eller leda till forskning. Även om forskning inte är en verksamhet som låter sig inordnas i den löpande museipraktiken är det självklart och nödvändigt att tjänstemännen ska ha möjlighet och skyldighet att använda och stärka sin vetenskapliga kompetens inom museets alla verksamhetsområden. Detta kan ske inom forskningsprojekt och genom forskarkontakter i det dagliga arbetet.

Vetenskapligt sett finns inga speciella kriterier för forskning vid museer, men den har vissa kännetecken:

- Genom sina ämnesval är den nära knuten till museiverksamheten i övrigt och till museernas samlingar och insamling. Kopplingen till existerande material och tillförandet av nytt material skapar kontinuitet och långsiktighet och ger unika möjligheter att studera företeelser i tidsperspektiv.
- Kravet på att primärmaterialet ska bevaras och göras allmänt tillgängligt innebär att arbetsmoment som uppordning, katalogisering, renskrift och registrering kan tillkomma. Dessa procedurer är också i sig kunskapsgenererande.
- Museernas breda och mångskiftande kontaktytor gentemot allmänheten är en specifik tillgång för forskningen genom att mötena ständigt genererar nya frågor utifrån vilka forskningsuppgifter kan formuleras. Förmedlingen av forskningsresultaten genom publikationer, utställningar, programverksamhet och andra media är en viktig del av samhällsupdraget.

Forskningsfälten och samlingarnas karaktär har gjort att Nordiska museets forskning framför allt haft sin hemvist inom två vetenskapliga discipliner, etnologi och konstvetenskap. Båda dessa kommer även framgent att vara centrala. Men en viktig framtidsfråga är hur museets vetenskapliga kompetens samspelar med det omgivande samhället. Det är angeläget att diskutera en breddning av kompetenserna, med tillskott från andra humanistiska ämnen liksom från samhällsvetenskap och naturvetenskap.

Nordiska museet och forskarsamhället

Nordiska museet har ambitionen att återta sin tidigare roll som ledande kulturhistorisk forskningsinstitution och bli en självklar samarbetspartner i forskarsamhället. Museets kombination av föremålssamlingar, arkiv och bibliotek utgör viktiga forskningsresurser. Förutom att bedriva egen forskning och delta i samarbetsprojekt ska museet tydliggöra sin roll som forskningsresurs genom ett kvalificerat forskningsförberedande arbete med samlingarna och med insamling och dokumentation. Externa forskare ska här finna en miljö som gör det attraktivt att förlägga sina projekt till museet. Forskningen, liksom den ordinarie museiverksamheten, berikas vidare genom arrangerande av konferenser, seminarier och gästföreläsningar som behandlar aktuella vetenskapliga frågor och problemområden. Detta innebär också att museet öppnar för fördjupad dialog och samverkan, med intresset för nya perspektiv på kulturhistoria som gemensam utgångspunkt. Inom samtliga forskningsområden ska museet utvidga sitt engagemang i nationella och internationella nätverk och samarbetsorgan.

Den forskarskola för anställda inom museer och kulturmiljövård som startade 2002 med Nordiska museet som huvudman kommer också att befrämja samarbetet mellan museet och de universitet och högskolor till vilka doktoranderna är knutna. Museet arbetar redan för att

vidga forskarmiljön kring den Hallwylska professuren genom en postdokverksamhet som ytterligare stärker banden mellan museiarbete och forskning och som bereder möjlighet för disputerade att bedriva forskning vid museet.

Nordiska museets forskningsorganisation

Genom den Hallwylska professuren som inrättades 1919 har Nordiska museet en unik ställning bland de kulturhistoriska museerna. Professuren utgör även formellt en brygga mellan museet och den etnologiska institutionen vid Stockholms universitet och den erbjuder en plattform för samarbete med universitet och högskolor inom och utom landet. Det övergripande ansvaret för museets vetenskapliga verksamhet åvilar professorn, som leder museets forskningsenhet, Institutet för folklivsforskning.

Nordiska museet har ett forskningsråd med huvudsaklig uppgift att vara ett stöd för museet som forskningsinstitution och ett forum för diskussion av alla föreslagna större projekt med hänsyn till aktuell forskning. Det är också en betydelsefull resurs för Nordiska museet som nationellt museum. Rådet består av interna ledamöter med forskarkompetens från museets olika verksamhetsområden samt externa ledamöter som tillför flera discipliners forskningsperspektiv.